

ולדברך, שבסיפא "לא רצתה" היינו
שאמרה לו "לא", מכלל זה אתה למד,
ג-א דרישא כי אמרה לו "לא" – נמי הוה
קידושין!

משמע שברישא בשעת מתן מעות, אפילו
כאשר האשה אמרה לו "לא", הרי אלו
קידושין?!

אמאי? למה? והא קאמרה בפירוש לא!

ורבא מסיים: אלא לאו, בהכרח, ש"רצתה",
הכוונה היא דאמרה "אין" [כן]. ו"לא
רצתה" הכוונה היא, דאישתיקה משתקה.

ולפי זה, בסיפא, שאמר לה "התקדשי לי בו"
לאחר מתן המעות – אם אמרה "כן", הרי
היא מקודשת, אבל אם שתקה, אינה
מקודשת. ואילו ברישא, שאמר לה בשעת
מתן מעות – אפילו אם שתקה, הרי היא
מקודשת.

ושמע מינה: שתיקה דלאחר מתן מעות –
ולא כלום היא. כי מה שהאשה שתקה, הוא
משום שלא איכפת לה ממה שאמר לה, ולא
משום שהיא הסכימה להתקדש.

ומכאן למד רבא, שאף בענין המעשה דלעיל

[באדם שקידש במחצלת עם ארבעה זוזים]
אינה מקודשת, מפני שלא ידעה שיש שם
ארבעה זוזים עד לאחר מתן מעות. ושתיקה
לאחר מתן מעות אינה מלמדת שהתרתה
לקידושין.

קשו בה, התקשו בראייתו של רבא, בכית
המדרש של "פום נהרא", משמיה דרב הונא
בריה דרב יהושע:

מי דמי, וכי יש לדמות את השתיקה
שבברייתא לשתיקה שאנו דנים בה כאן?!

כי אמנם מצד השתיקה עצמה אין לחלק
ביניהן, אבל בעניננו, יש להוכיח ממה
שהאשה לא השליכה את הסלע שהיא
התרתה בקידושין.⁽⁴⁵⁶⁾ שהרי –

התם, בברייתא מדובר שבתורת פקדון
יהבינהו ניהלה. שתחילה נתן את המעות
לאשה בתורת פקדון והיא התחייבה לשמרון,
ולפיכך לא השליכה את המעות מידיה, מפני
שפברה: אי שדינא להו, ומיתברי, מחייבנא
בהו. אם אשליך את המעות, וישברו,⁽⁴⁵⁷⁾
אתחייב לשלם לו את דמיהן. שהרי
התחייבתי בשמירתן [ומה ששתקה, הוא
משום שלא היה איכפת לה ממה שאמר].

מעשיה שהיא מתרצה להתקדש. ולכן עליה
להשליכן. [כך נראה מדברי הרשב"א הנ"ל].

והריט"א כתב טעם אחר לדבר [עיין להלן
הערה 458].

457. [לשון הגמרא קצת קשה, שהרי אין דרך
מעות להשבר. ובתוספות ר"י הזקן כתב שיאבדו.
ובודאי אין לומר שכוונת הגמרא שהמעות
ישברו על ידי שתשליכם, שהרי אם כן אפילו אם,
לא קבלה על עצמה שמירה, היא חייבת לשלם,

והובא בבירורי השיטות עמ' קמא אות ב, וע"ש
עוד].

456. כך משמע מתוך דברי הגמרא, וכן נראה
מדברי הרשב"א בתחילת ד"ה סברא אי שדינא].

וטעם הדבר: האשה אינה מוחה בפיה מפני
שהיא מעולם לא אמרה שהתרתה להתקדש
במעות, ולפיכך אינה צריכה למחות. אבל לא
ראוי לה להחזיק במעות שהרי כשהיא מחזיקה
במעות ולא משליכתן, הרי מוכח מעתה מתוך

וכי כל הנשים בקיאות בדיני ממונות, ויודעות שחפץ שבא לידיהן בתורת קידושין, אם אינן מתרצות להתקדש בו עליהן להשליכו, ואם הוא יאבד, אינן חייבות לשלם?!

ומאחר שלא כל הנשים בקיאות בדיני ממונות, יש לומר: **הכי נמי, סברה האשה, אי שדינא להו, ומיתברי — מתחייבנא באחריותיהו!**

דהיינו, גם בענינו, שהאשה לא קבלה את המעות בתורת פקדון, היא לא השליכה אותן, משום שחשבה: אם אשליכן וישברו, אתחייב באחריותן. ולכן לא השליכתן, אך היא לא התרצתה לקידושין [וכדברי רבא].⁽⁴⁵⁸⁾

שלחה רב אחא בר רב לשאלה זו לקמיה [לפני] דרבינא: **כי האי גונא מאי?**

אבל **הכא**, בענינו, הרי **בתורת קידושין יהבינהו ניהלה**. האיש נתן את המחצלת לאשה בתורת קידושין, ולא בתורת פיקדון. ואף על פי שהיא אינה יכולה להתקדש במחצלת עצמה, היות ואין שוה פרוטה, אבל כאשר חזר ואמר לה התקדשי במעות שבתוכה, **אם איתא דלא ניהא לה, לישדינהו!** אם אמנם אין ברצונה להתקדש, היה ראוי לה להשליכן, שהרי לא התחייבה בשמירתן, ולא היה לה להמשיך ולהחזיקן אם אינה מסכימה להתקדש בהן. ומאחר שהיא לא השליכתן, מוכח מכך שהיא אכן התרצתה להתקדש בהן.⁽⁴⁵⁸⁾

ולפיכך סבר רב הונא בריה דרב יהושע, שיש לומר שהאשה מקודשת.

פריך רב אחאי, רב אחאי דוחה את חילוקן של רב הונא בריה דרב יהושע, כי — **אטו כוליהו נשי — דינא גמירי?!**

[ב] מעצם זה שהאשה לא אמרה לבעל שאינה רוצה בקידושין, אין להוכיח דבר, מפני שאין האשה רוצה לומר לו דבר, וכל שאלת רב אחאי היתה רק משום שהאשה יכולה להשליך את החפץ בלא לומר דבר. אבל אם היא צריכה לומר לו "טול פקדונך" אין רצונה לומר זאת. מפני שהוא מאוס עליה, או שהיא מתביישת ממנו [ריטב"א, ועיי' רמב"ן]. ועיי' תירוצים נוספים בראשונים.

458א. קשה: אמנם לא כל הנשים בקיאות בדיני ממונות, אבל יתכן שהאשה הזאת בקיאה, וממה שלא השליכתן מוכח שהתרצתה לקדושין. ומדוע רב אחאי לא חשש אפילו לספק קידושין? ויש לומר: בעדי קדושין צריך שיראו דבר ברור להוציאה מחזקת פנויה לחזקת אשת איש.

שהרי היא מזיקה בידים, ואילו בגמרא להלן מבואר שהיא פטורה, ואם כן בודאי חשש הוא שמה ינזקו או יאבדו לאחר שתשליכם, ולא על ידי ההשליכה עצמה].

458. דעת הראב"ד שאם האשה תאמר בפירוש שאינה רוצה בפקדון, בידה להשליכו לפניו ולא תתחייב באחריותו. וכן נפסק בשלחן ערוך [חשן משפט רצג א. ועיי' רשב"א].

לפי זה הקשה הראב"ד: מדוע בפקדון אין האשה משליכה אותו ואומרת "טול פקדונך"? הרי באופן זה אין היא מתחייבת באחריות! נאמרו על כך כמה תירוצים:

[א] האשה אינה יודעת שאם תאמר "טול פקדונך" היא תפטר מאחריותו. [רמב"ן, רשב"א, ר"ן, שיטה לא נודע למי].

בכגון מעשה שכזה [שקידש במחצלת שהיו בתוכה מעות],⁽⁴⁵⁹⁾ מה ראוי לפסוק להלכה: האם כרבא שאמר אינה מקודשת, או כרב הונא בריה דרבי יהושע שהחמיר בדבר?

לא הוא אמר לנו את דבריו, ולא אחר אמר לנו זאת משמו.⁽⁴⁶⁰⁾ ולפיכך אנו פוסקים כרבא, שאין האשה מקודשת.

אבל, אתון, דשמייע לבו – חושו לה!

אתם, ששמעתם את דברי רב הונא בריה דרב יהושע, ראוי לכם לחשוש לדבריו,⁽⁴⁶¹⁾ ולהצריך את האשה גט מספק לפני שהיא

שלח ליה רבינא תשובה: אנן, לא שמייע לן, אנו לא שמענו את הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע!

ואם אינם רואים דבר ברור אינה מקודשת כלל לפני יהושע. ועיין שם עוד].

459. כך מוכח מדברי הרא"ש סימן יט. וממסקנת הריטב"א [אבל יש מפרשים באופן אחר כדלהלן הערה 461].

460. כך פירש רש"י. ויתכן שכוונתו שאחר לא אמר כן בשליחותו של רב הונא בריה דרבי יהושע, אבל בודאי רבינא שמע זאת מאחר. שהרי, מתוך דבריו שאמר "אנן לא שמייע לן הא דרב הונא בריה דרבי יהושע" וכו' מוכח שבודאי ידע את דבריו. ועיין להלן בהערה 462.

461. מלשון הגמרא "חושו לה". משמע שזהו חשש בלבד להצריכה גט מספק. אבל אין היא מקודשת קדושין ודאין.

ומאחר שרבינא חשש כן מספק בלבד, אם כן קשה:

גם בלא השתיקה שלאחר קבלת המחצלת היא מקודשת מספק משום דברי שמואל שאמר לעיל "חיישינן שמא שוה פרוטה במדי! ומדוע הוצרכו לחשוש משום שתיקתה. [ריטב"א, וכן הקשו שאר הראשונים בקצרה].

ונאמרו על כך כמה תירוצים בראשונים:

[א] יש שהוכיחו מכאן שרבינא חולק על שמואל, ואין הלכה כדברי שמואל. [מובאים בריטב"א. אבל הרי"ף והרא"ש והרמב"ם פסקו

כשמואל. עיין לעיל הערה 443].

[ב] רבינא מודה לדברי שמואל, והשאלה שנשאלה לרבינא לא היתה על האופן של המקדש בציפתא המוזכר בגמרא לעיל. אלא כך שאלוהו:

שתיקה שלאחר מתן מעות בדבר שאינו פקדון, כגון שזרק כסף לתוך חיקה וחזר ואמר לה "התקדשי לי בו". מה דינה? ושאלה זו תלויה בדברי המשנה דלעיל:

שנינו: "כנסי סלע זו בפקדון, ...לאחר מתן מעות אינה מקודשת". ויש להסתפק: האם משנה זו מדברת גם במעות שאינם פקדון, או דוקא בפקדון וכחילוקו של רב הונא בריה דרבי יהושע, שחילק בין פקדון לדבר שאינו פקדון? [רמב"ן רשב"א].

[ג] כאן מדובר שהאשה אמרה לו שאין במחצלת שוה פרוטה. [כך גירסת הרא"ש והריטב"א לעיל "אמרה ליה הא לית בה שוה פרוטה"]. ומכאן שאין היא מסכימה להתקדש במחצלת שאינה שוה פרוטה כאן. [ריטב"א. וכעין זה כתב הרא"ש. ועיין קרבן נתנאל שם].

[ד] המחצלת היתה מדבר שאינו מתקיים ואי אפשר להוליכה למדי. ולפיכך דברי שמואל שאמר "חיישינן שמא שוה פרוטה במדי" אינם שייכים כאן. [ר"ן לשיטת הרמב"ם. עיין לעיל הערה 425].

עיין עוד בראשונים ובאחרונים.

תנשא לאחר. (462)

אמר לה: אי יחיבנא לך — האם מיקדשת לי?

ומביאה הגמרא מעשה נוסף בענין קדושי כסף: (463)

אם אתנם לך, האם תתקדשי לי בכך?

שקילתיה, ואישתיקה. נטלה ממנו את השרוך שהחזיר לה, ושתקה.

היא איתתא, דהוה קא מזבנה וורשכי. מעשה באשה שהיתה מוכרת שרוכים של משי. (464)

ואמר על כך רב נחמן: אין שתיקתה מלמדת שהתרצתה לקידושין, מפני שהיא יכולה אחר כך למימר [לומר]: אין, אכן שקלי, ודידי שקלי! לקחתי ממנו את השרוך, כיון שהשרוך הוא שלי, ולכן נטלתיו בשתיקה, ולא משום שהתרציתי להתקדש. (465) (466)

אתא ההוא גברא, חטף וורשכא מינה. בא אדם אחד וחטף ממנה שרוך אחד.

אמרה ליה: הבה ניחלי — תנהו לי!

לאנשי מקומו שאין צריך להודיעם את דברי רב הונא ברי' דרבי יהושע, אבל הוא עצמו מאחר שכבר שמע את דברי רב הונא בריה דרבי יהושע, אף הוא צריך לחוש לדבריו.]

462. הרמב"ם [אישות ה כה] פסק ששתיקה שלאחר מעות אינה כלום, ושלא כדברי רב הונא בריה דרבי יהושע.

463. במעשה שלפנינו הגמרא דנה בהמשך דברי הברייתא דלעיל [ששנינו: "האומר לאשה כנסי סלע זו בפקדון וחזר ואמר לה "התקדשי לי בו" בשעת מתן מעות מקודשת" וכו'], לפיכך הובא מעשה זה כאן.

וקשה: הרי אנחנו בודאי שמענו את דברי רב הונא בריה דרבי יהושע בגמרא. ואם כן ראוי לחוש לדבריו. כמבואר בגמרא כאן! [כנראה קושיא זו הוקשתה לראשונים דלהלן].

464. המתרגם בביאור רש"י בבא מציעא נא א, ועיין מסורת הש"ס כאן.

וכתבו הרשב"א והר"ן: דוקא תלמידי רב הונא בריה דרבי יהושע צריכים לחוש לדבריו, מפני ששמעו את דבריו מפיו והם חייבים בכבודו. אבל אנשים אחרים ששמעו זאת בשמו אינם צריכים לחוש לדבריו. ומטעם זה רבינא לא חש לדברי רב הונא בריה דרבי יהושע אף על פי ששמע זאת מפיו השואלים ששאלוהו על הדבר. אבל, הרי"ף פסק כדברי רב הונא בריה דרבי יהושע, וכן נפסק בשלחן ערוך [אבן העזר כח ה].

465. אם היתה מתרצה להתקדש היתה מקודשת למרות שהשרוך היה גנוב בידו, מפני שהואיל והיא התרצתה להתקדש בכך, בודאי הקנתה לו את השרוך כדי שיוכל לקדשה בו. [כן מוכח מדברי הריטב"א ד"ה האי איתתא בהסבר דברי הגמרא להלן וכעין זה כתב רש"י להלן נב א ד"ה בגזל דידה].

ומוכח מדבריהם שלמרות שאנחנו לא שמענו את דברי רב הונא בריה דרבי יהושע ממנו עצמו. בכל זאת צריך לחוש לדבר מאחר ששמענו את דבריו מתוך דברי הגמרא כאן.

[ואין ההקנאה נחשבת דברים שבלב שאינם דברים, מפני שאלו הם "דברים שבלבו ובלב כל אדם", והכל יודעים שנתרצתה בכך. ועיין פני יהושע].

[יתכן שלדעת הרי"ף ושלחן ערוך רבינא שאמר "אנן לא שמיע לן", התכוין בדבריו

איתיביה רבא לרב נחמן סתירה לכך
מברייתא:

ומוכח מהברייתא הזאת, שאין האשה יכולה
לומר: אין, שקלי, ודידי שקלי!

דתניא: אשה אשר קידשה אדם בגזל שגזל
ממנה,

ותירץ רב נחמן לרבא על קושייתו
מהברייתא:

וכן אם קידשה אדם בחמס [שנטל ממנה
חפץ בעל כרחיה, ונתן לה דמים על כך, ובא
לקדשה באותו חפץ],

הבריתא מדברת שלפני נתינת החפץ הגזול
מהבעל לאשה, הוא דיבר איתה בענין שידוך
לשם קידושין, והיא התרצתה להתקדש לו.

וכן אם קידשה אדם בגניבה שגנב
ממנה, (477)

ולכן, כאשר היא שותקת בשעה שהוא נותן
לה את החפץ שגזל ממנה ואומר לה שהוא
מקדשה בו, יש לפרש את שתיקתה שהיא
אכן מתרצה להתקדש לו, והיא מוחלת לו

או שחטף סלע מידה של האשה, וקדשה בו
—
הרי זו מקודשת!

באבני מילואים [כח יג] הוכיח מדברי
הראשונים הנ"ל שלמרות שאין אדם מקנה דבר
שאינו ברשותו, כל זה בנגזל שבא להקנות
הגזילה שאינה ברשותו לאחרים. אבל לגזלן
עצמו בידו להקנות את הגזולה. וכן כתב שאגת
אריה סוף סימן צג.

אחר אינה מקודשת [גמרא להלן נב א].
ב. החילוק בין גזל שלה לגזל אחר:
בגזל שנטל ממנה, יש להסיק מכך שהאשה
קבלה אותו ממנו, שהיא מתרצת להתקדש לו,
ומוחלת לו על הגזולה, והרי היא שלו. אבל בגזל
של אחרים, אין בידה למחול לו על הגזל שאינו
שלה, נמצא שהוא מקדשה בממון שאינו שלו,
ולפיכך אינה מקודשת. רש"י [שם].
ג. הרשב"א דייק מדברי רש"י, שהאשה
מחלה לו על הגזולה לגמרי, ואינו חייב לה דבר.
אבל מדברי הירושלמי מוכח, שעדיין הוא
חייב לשלם לה עבור הגזולה. ופירש הרשב"א,
שהאשה מקנה לו את החפץ, והוא חייב לשלם
את דמיו. וכן פסק הרמ"א [כח ב].

ד. כתב הרא"ש: המקדש בגזל של אחרים
לאחר יאוש, מקודשת, וכן נפסק בשלחן ערוך
[כח א].

וביאר בקרבן נתנאל: יאוש בפני עצמו אינו
מקנה את החפץ לגנב, אבל היות וכאשר הוא
נותן אותו לאשה יש כאן גם "שינוי רשות".
ומאחר שיש כאן יאוש ושינוי רשות, הגזולה

האחרונים האריכו בהסבר הדברים, עיין
סיכום דבריהם בספר בית לחם יהודה. ועיין
שיעורי רבי שמואל להלן נב ב [אות תמג].

466. אפילו אם האשה תאמר שהיא התרצתה
להתקדש אין בכך כלום. רשב"א. [ויש לפרש את
לשון הגמרא "יכולה היא למימר אין שקלי ודידי
שקלי". שמאחר שהיא יכולה לומר כך, אם כן
אין הוכחה בשתיקתה שהתרצתה להתקדש.
ולפיכך אין קידושיה קידושין אפילו אם כלפי
שמיא גליא שהתרצתה להתקדש. ועיין לעיל
[א458].

477. א. מדובר בגזלה ובחמס ובגניבה שנטל מן
האשה עצמה. אבל אם קדשה בגזל שגזל מאדם

על חיוב השבת הגזילה, ובכך נהיה החפץ הגזול לחפץ שלו.

ונמצא, כי בשעה שהוא מקדשה, החפץ הוא שלו, ויכול לתת לה אותו עתה בתורת קידושין.

אבל אם לא השתדך איתה קודם לכן, יכולה היא לומר, לאחר שקיבלה את החפץ הגזול בשתיקה: אין, שקלי, ודידי שקלי. ואין שתיקה מלמדת שהתרצתה לקידושין.

ומוכיח רב נחמן את דבריו:

ומנא תימרא דשני לן, ומנין יש לך לומר שאכן יש חילוק בין שדיך לפני שמקדשה בחפץ גזול, ללא שדיך?

שהרי לעיל הבאנו ברייתא האומרת: הנותן סלע לאשה, ואמר לה "כנסי סלע זו בפקדון", וחזר ואמר לה "התקדשי לי בו",⁽⁴⁷⁸⁾ אם אמר כן בשעת מתן מעות, הרי היא מקודשת. ואם אמר כן לאחר מתן מעות, רצתה [אמרה "הן"] — מקודשת. לא רצתה [שתקה] — אינה מקודשת.

דתניא בהמשך אותה הברייתא: הנותן סלע לאשה ואמר לה תחילה: **כנסי** [טלי] **סלע זו שאני חייב ליכי** בפרעון חובי.

וחזר לאחר מכן ואמר לה: **התקדשי לי בו**

—

אם אמר לה "התקדשי לי בו" בשעת מתן מעות, לפני שהאשה קבלתן:

"רצתה" — מקודשת. "לא רצתה" — אינה מקודשת.

ואם לאחר מתן המעות אמר לה "התקדשי לי בהן" — אפילו אם "רצתה" אינה מקודשת.

ורב נחמן מבאר והולך את דברי הברייתא שהבאנו עתה:

מאי "רצתה", ומאי "לא רצתה" ששנינו בענין פרעון חוב?

אילימא, אם נאמר ש"רצתה" היינו דאמרה אין [כן], ו"לא רצתה" היינו דאמרה לא, ודוקא כשאמרה "לא" אין היא מקודשת, הא אם אישתיקה, הווי קידושין, אבל אם שתקה הרי אלו קידושין.

אי אפשר לומר כך, כי אם כן, יש לתמוה:

ונתני "מקודשת" סתם! היה ראוי לשנות סתם "בשעת מתן מעות — מקודשת", והיה מובן מאליו שאם אמרה בפירוש "לא", אינה מקודשת. שהרי אפילו הקטנים יודעים דבר זה, **כי התם** — כשם שכתחילת הברייתא שם, בענין המקדש בסלע של פקדון, שנינו בסתם "בשעת מתן מעות, מקודשת"

נקנית לה [וכן כתב המגיד משנה הלכות אישות ה י. והביאו הסמ"ע ס"ק ב].

ועיין רמ"א ומפרשי טוש"ע שם, וקרבן נתנאל כאן.

הסלע בתורת פרעון החוב, ואחר כך חזר בו ואמר לה שאינו נותנו בתורת פרעון החוב אלא בתורת קדושין [ואין בדעתו לפרוע את החוב כעת, אלא עדיין חייב לתת לה אחר כך סלע אחר לפרעון החוב].

אבל מדברי הרמב"ם [אישות ה יב] דייקן

478. הרשב"א מפרש, שמתחילה נתן לה את

[והתבאר לעיל שאם אמרה בפירוש "לא", אינה מקודשת]!

אלא בהכרח "רצתה" היינו דאמרה אין [הן], ו"לא רצתה" היינו דאישתיקה,

וכך אמרה הברייתא: בשעת מתן מעות – אם אמרה בפירוש "הן", הרי זו מקודשת, ואם שתקה אינה מקודשת. ואילו לאחר מתן מעות, אפילו אם אמרה בפירוש "הן", אינה מקודשת, מפני שבתחילה נטלה את הסלע לפרעון החוב, וזכתה בו, והרי הוא שלה. ולכן, אפילו אם אחר כך היא התרצתה להתקדש בו, אין בכך כלום, שהרי הסלע כבר שייך לה, ונמצא שהמקדש לא נתן לה סלע משלו עבור הקידושין.⁽⁴⁷⁹⁾

ועל כל פנים, קא תני דבשעת מתן מעות, אם שתקה, אינה מקודשת.

ונשאלת השאלה: מאי טעמא? מדוע אין היא מקודשת? והלא היא שתקה!

ובהכרח שטעם הדבר הוא, משום שהיא יכולה למימר: אין, שקלי, ודידי שקלי!

וכפי שאני [רב נחמן], אמרתי לעיל בענין אותו אדם שחטף וורשכא מן האשה וקידשה בו.

ורב נחמן מקשה על כך:

ואלא קשיא הד, אבל קשה מהברייתא שהבאנו לעיל, דאם קדשה בגזל ובחמס ובגניבה, או שחטף סלע מידה וקדשה – מקודשת. ואין היא יכולה לומר "אין, שקלי, ודידי שקלי"!

ורב נחמן מסיים את ראייתו: אלא לאו, בהכרח, שמע מינה –

הא, הברייתא האומרת שאם האשה שתקה הרי היא מקודשת, מדברת בכגון דשדיך לפני מתן המעות.

ואילו הא, הברייתא האומרת שאינה מקודשת, מדברת בכגון דלא שדיך.⁽⁴⁸⁰⁾ (481)

ואגב ששנינו במשנתנו שהאשה נקנית

הראשונים, שאין מדובר כאן שחוזר בו מן פרעון החוב, אלא אומר לה שתתקדש בכך שמקנה לה את המעות לפרעון החוב. ובכך שפרע את החוב הוא מקדשה. ואינו חייב לשלם לה מעות אחרות. [רשב"א, ר"ן, מגיד משנה].

ולפי זה, מה ששנינו: "כנסי סלע זו שאני חייב ליכי, וחזר' ואמר לה", אין הכוונה שהוא חוזר בו מפרעון החוב, אלא הכוונה שחזר לדבר עמה והמשיך ואמר לה "התקדשי לי בו" [שם].

ואין זה דומה למה ששנינו לעיל בענין סלע של פקדון "וחזר ואמר התקדשי לי בו". ששם בודאי הוא חוזר בו ממה שאמר תחילה, ומקנה לה אותו. ואינו נותנו בתורת פקדון בלבד, שהרי

אי אפשר לקדש אשה בנתינת פקדון.

479. החילוק בין סלע של פקדון לסלע של פרעון חוב יתבאר להלן בהערה הבאה.

480. א. לדעת הרשב"א [הנ"ל הערה 478] בין בפקדון ובין בפרעון חוב מדובר שהאיש חוזר בו ממה שאמר תחילה שנותן לה פקדון או פרעון, ומעתה הוא בא לקדשה. והחילוק בין פקדון לפרעון הוא כדלהלן:

בשעת מתן מעות:

המקדש בפקדון אינו חייב לאשה דבר, ולפיכך אם אמר לה בשעת מתן מעות "התקדשי לי בו", אפילו אם שתקה, מקודשת,

בפרוטה ולא פחות מפרוטה, מביאה כאן הגמרא כמה מאמרים של רב אסי, שאחד מהם נשען על דברי משנתנו.

כי נח נפשיה דרב אסי, עיילו רבנן לנקוטינהו לשמעתתיה. כאשר רב אסי נפטר, התכנסו התלמידים לאסוף את ההלכות

לעומת זאת, בסלע של פרעון חוב, מאחר שהאיש חייב לה סלע, אזי אפילו אם אמר לה בשעת מתן מעות "התקדשי לי בו", ושתקה, יש סברא לומר שנטלתו לשם פרעון חובה. ולפיכך, אם לא שידך אינה מקודשת, אבל אם שידך ושתקה, ודאי נתרצתה לקידושין, ומקודשת. לאחר מתן מעות:

בפקדון אין הסלע קנוי לה, ולפיכך אם נתרצתה בפירוש הרי זו מקודשת. אבל אם שתקה, אין ראייה שהתרצתה להתקדש, ואינה מקודשת.

לעומת זאת, בפרעון חוב, מיד כשנתן לה את הסלע קנאתו. ולפיכך לאחר מתן מעות, אפילו אם התרצתה בפירוש, אינה מקודשת, שהרי לא נתן לה דבר.

לדעת הרמב"ם:

בענין סלע של פקדון: הברייתא דברה באופן שהמקדש חזר בו מכוונתו לתת לה את הסלע בתורת פקדון, ועתה הוא מקנהו לה לשם קידושין. ובזה שנינו, שבשעת מעות אפילו שתקה מקודשת, ולאחר מתן מעות אם התרצתה בפירוש, מקודשת, ואם שתקה, אינה מקודשת.

בענין סלע של פרעון חוב: הברייתא דברה באופן שהמקדש אינו חוזר בו מכוונתו לתת את הסלע בפרעון חובו, אלא שרוצה שתתקדש בכך. ובזה שנינו שלפני מתן מעות אם שתקה ושידך, מקודשת. ואם לא שידך, אינה מקודשת. ולאחר מתן מעות, מאחר שהכסף כבר שייך לה, אינה מקודשת.

וכתב הרשב"א, שלדעת הרמב"ם יתכן שהנותן לאשה סלע לפרעון חוב, וחזר בו בשעת מתן מעות, ואמר לה "לא לפרעון אני נותנו אלא לקדושין", ושתקה, הרי זו מקודשת אפילו אם

לא שידך [כדין סלע של פקדון].

ב. החייב לאשה סלע והגיע זמן הפרעון, ונתנו לה לשם קדושין ושתקה, הרי זו מקודשת, אף על פי שלא שידך. ואפילו אם אמרה "לא התכוונתי להתקדש אלא ליטול בפרעון חובי", אינה נאמנת [רשב"א]. ואפילו הרמב"ם מודה בזה, מגיד משנה אישות ה יב].

481. כשם שבענין המקדש בסלע של פרעון חוב יש חילוק בין שידך ללא שידך, כך בענין המקדש אשה בוורשכא [שרוך] שהובא בסוגייתנו, יש הבדל בין שידך ללא שידך.

לדעת רש"י המקדש אשה בפרעון חוב, אם שידך ושתקה, מקודשת, מפני שהיא כמוחלת לו. ולפיכך אינו חייב לפרוע את חובה, בדמים אחרים [רשב"א בהסבר דעת רש"י]. וכיוצא בזה המקדש בוורשכא, ושידך, אם שתקה הרי זו מקודשת, ואינו חייב לפרוע לה דמים אחרים.

אבל דעת הרשב"א, שהנותן לאשה סלע בפרעון חוב וחזר ואמר לה "התקדשי לי בו", אם שידך ושתקה הרי זו מקודשת, ומכל מקום הוא חייב לפרוע לה דמים אחרים [כנ"ל הערה 477 אות ד, עיין שם].

והרשב"א מסתפק במעשה המובא בגמרא בענין וורשכא: באופן ששידך ושתקה [שהיא מקודשת], האם הוא חייב לפרוע לה דמים אחרים?

צדדי הספק:

צד א: כשם שבפרעון חוב כשחזר ומקדשה בו חייב לפרוע לה דמים אחרים, כך בוורשכא חייב לפרוע לה דמים אחרים, [שהרי הגמרא מדמה אותם זה לזה].

צד ב: במעשה בוורשכא המקדש אמר לה

ששמעו מפיו. ואמרו: כל מי ששמע שמועה חדשה מפיו יאמרנה באזני חבריו, כדי לצרפם יחד שלא ישתכחו.

א. אמר להו ההוא מרבנן [אחד מן התלמידים], ורבי יעקב שמיה: הכי [כך] אמר רב אסי: אמר רבי מני, כשם שאין אשה נקנית בפחות משה פרוטה, כפי ששנינו במשנתנו, כך אין קרקע נקנית בפחות משה פרוטה.

אמרו ליה, הקשו לו רבנן: והתניא, הרי שנינו בברייתא: אף על פי שאין אשה נקנית בפחות משה פרוטה, קרקע נקנית בפחות משה פרוטה! (482)

אמר להו רבי יעקב לרבנן: כי תניא ההיא — בחליפין. הברייתא ההיא מדברת בקנין חליפין, וכך אמרה הברייתא: אף על פי שהאשה אינה נקנית בפחות משה פרוטה על ידי קנין חליפין, בכל זאת הקרקע נקנית בפחות משה פרוטה, על ידי קנין חליפין.

אבל בקנין כסף אי אפשר לקנות קרקע אלא בשה פרוטה, כמו שאי אפשר לקנות אשה בקנין כסף בפחות משה פרוטה.

ב. הדר יתבי וקאמרי, אחר כך חזרו וישבו תלמידי רב אסי ואמרו שמועה נוספת ששמעו מפיו —

הא דאמר רב יהודה אמר שמואל: כל שאינו יודע בטיב הלכות גיטין וקידושין — לא יהא לו עסק עמהן להיות דיין בדבר, כי שמא יתיר איסור ערוה, וזהו עיוות שאינו יכול לתקן (484) —

אמר על כך רב אסי: כך אמר רבי יוחנן: והדיינים המורים הוראה בגיטין וקידושין כאשר אינם בקיאים בדבר, הרי הם קשין [מזיקים] לעולם יותר מאנשי דור המבול. (485)

שנאמר [ה'] הוכיח את בני ישראל על ידי הושע הנביא [הושע ד']:

"אי יהיבנא לך מיקדשת לי" [אם אתן לך תתקדשי לי?]. ומכאן שאינו מסכים לתת לה אלא אם כן היא תתקדש לו בעד הוורשכא ולא יתן לו תמורתם, וכששידך קודם לכן והיא שתקה הרי היא מסכימה לדבריו, ולפיכך הוא פטור מלשלם לה דמים אחרים.

482. קשה: קנין כסף של אשה נלמד מכך שהקרקע נקנית בכסף [לעיל ב א ועוד], ואם כן היה ראוי לומר: כשם שאין "הקרקע" נקנית בפחות משה פרוטה, כך אין "האשה" נקנית בפחות משה פרוטה! ומדוע רב אסי אמר להיפך [כשם שאין "האשה" נקנית בפחות משה פרוטה, כך אין "קרקע" נקנית בפחות משה פרוטה].

ויש לומר: אמנם קנין כסף של אשה נלמד מקרקע אבל מאחר שלא שנינו בפירוש שקרקע אינה נקנית בפחות משה פרוטה, ורק באשה שנינו כן, ולפיכך רב אסי אמר שכשם שאשה אינה נקנית בפחות משה פרוטה כך אין הקרקע נקנית בפחות משה פרוטה [כנראה זו כוונת תוספות ד"ה כשם בתירוץ שני, עיין שם עוד ועיין רש"ש שם ובהערותנו על תוספות].

484. כך פירש רש"י לעיל ו א, אבל עיין בתוספות ובהערותנו שם.

מהרש"א [בחידושי אגדות] מבאר מדוע שמואל הזכיר "גיטין" לפני "קידושין". עיין שם.

485. הדיינים המורים הלכה בלא שהם בקיאים

"כי אין אמת, ואין חסד, ואין דעת אלהים בארץ. [אלא], אלה וכחש [נשבעים לשקר], ורצוח, וגנוב, ונאוף פרצו, ודמים בדמים נגעו". ובהמשך הפסוק מוכח שהם מזיקים לעולם יותר מדור המבול, כדלהלן.

ולפני שהגמרא מסיימת להביא את דברי רב אסי, הגמרא שואלת: מאי משמע? מנין לנו שפסוק זה ["נאוף"] מדבר על איסור אשת איש? (486)

ומתרינין: כדמתרגם רב יוסף: "פרצו" – היינו מולדין בנין מנשי חבריהון. מולידים

הם בנים מנשי חבריהם, מלשון "כן ירבה וכן יפרוץ" [שמות א].

"ודמים בדמים נגעו" – חובין על חובין מוסיפין. מוסיפים חטא אחד על חטא אחר. (487)

והגמרא חוזרת ומביאה את המשך דברי רב אסי:

וכתיב בהמשך אותה נבואה: "על כן תאבל הארץ, ואמלל כל יושב בה בחית השדה ובעוף השמים, וגם דגי הים יאספו", וגומר.

בדבר קשים לעולם יותר מדור המבול מפני שהם גורמים איסור אשת איש, כדלהלן בגמרא.

אך קשה: כיצד יתכן שהם קשים לעולם "יותר" מאנשי דור המבול? הרי אנשי דור המבול נכשלו באיסור ודאי אשת איש, ובני נח מוזהרים על כך. ואילו הדיינים המתעסקים בגיטין וקידושין ואינם בקיאים בהם, אינם מביאים כודאות לאיסור אשת איש, אלא יש חשש לאיסור אשת איש על ידם!

וכתב המהרש"א: בבני נח הבאים על אשת איש הולד הנולד מהם אינו ממזר. אבל בישראל הולד ממזר, ונמצא שעל ידי איסור אשת איש גורמים גם לאיסור ממזרות, מפני שהקהל לא ידע שהגירושין פסולים והולד ממזר.

וכעין זה כתוב בהגהת יעב"ץ. הריטב"א כתב שהחטא של הדיינים קשה מדור המבול, מפני שמאחר שכבר אנשי דור המבול חטאו ונענשו בדבר, והם שנו בחטאם, ראוי להחמיר בעונשם. עיין שם.

ועיין שיטה לא נודע למי, ופני יהושע. והערת המהדיר על ריטב"א.

486. קשה: בפסוק נאמר בפירוש "נאוף" [דהיינו איסור אשת איש]! וכיצד עלה בדעת הגמרא

לומר שהפסוק אינו מדבר באיסור אשת איש? ויש לומר: "נאוף" היינו המנאף במזיד, ואילו הדיינים שאינם בקיאים אינם גורמים לאיסור נאוף במזיד אלא בשוגג בלבד, ולפיכך הגמרא הקשתה: מנין לנו שהפסוק מדבר גם באיסור אשת איש בשוגג?

והגמרא מתרצת: "פרצו" מרבה שהפסוק מדבר גם בניאוף בשוגג. [על פי המהרש"א להלן בעמוד ב ד"ה גמרא מי כתיב]. ועיין תירוץ נוספים בתוספות הרא"ש ובריטב"א.

[והרש"ש מתרץ שלמסקנת הגמרא דלהלן סיום הפסוק שמוכח ממנו שהם קשים לעולם יותר מדור המבול מתייחס רק ל"פרצו" ול"אלה" המוזכרים בפסוק. ולא לשאר הדברים, והחילוק בין "פרצו" ל"נאוף", ש"פרצו" הולידו ממזרים על ידי הניאוף וזהו איסור חמור יותר. כמבואר במסכת חגיגה ט א במשנה].

487. [מוסיפים על החטא שחטאו בכך שבאו על אשת איש, חטא נוסף שנולדו מהם ממזרים, ועיין בדברי מהרש"א המובאים לעיל הערה 487, ובדברי הרש"ש המובאים לעיל בהערה הקודמת].

ומוכח מכאן שאפילו הדגים מתו על ידי שבני ישראל עברו באיסור אשת איש והולידו בנים מנשי חבריהם.

ואילו בדור המבול, לא נגזרה גזירה על דגים שבים.

שנאמר [בראשית ז] בענין המבול: **"מכל אשר בחרבה [ביבשה], מתו", ולא דגים שבים.**

ואילו הכא, כשבני ישראל עברו באיסור אשת איש, אפילו דגים שבים מתו.

ומוכח מכאן שבני ישראל העוברים על איסור אשת איש, מזיקים לעולם יותר מדור המבול. (488)

ומקשינן על דברי רב אסי בשם רבי יוחנן:

מנין שהעונש המוזכר בפסוק הוא על כך שבני ישראל עברו באיסור אשת איש?

והרי נאמרו בנבואת הושע כמה וכמה עברות, **ואימא עד דעביד לכולהו!** היינו, שמא נאמר שאין העונש בא עד שיעשו את כל העבירות הללו!

ומתריצין: **לא סלקא דעתך!** אל יעלה על דעתך לומר כן!

משום **דכתיב** בנבואה אחרת שהתנבא ירמיה [ירמיה כג]: **"כי מפני אלה [שבועת שקר] אכלה הארץ".** ומכאן, שעל ידי "אלה" לבדה הארץ תאכל.

והרי "אלה" היא אחת העברות המובאות

בנבואת הושע, שנאמר בסופם "על כן תאכל הארץ". ולמדנו מדברי ירמיהו שעל "אלה" לבדה תאכל הארץ, אפילו בלא שאר העבירות המובאות בהושע.

ומוכח מכאן, שכוונתו של הנביא הושע לומר, שעל כל אחת ואחת מהעבירות הללו בפני עצמה תאכל הארץ.

ואיסור אשת איש ["פרצו"] הוא אחד מהעברות המובאות בהושע. ומכאן שעל איסור אשת איש בפני עצמו נאמר שהארץ תאכל ואפילו דגי הים ימותו.

ומקשינן: אמנם יש להוכיח מנבואת ירמיה שעל "אלה" בפני עצמה אכלה הארץ, אבל מנין לנו שאף בשאר העברות שהובאו בנבואת הושע, הארץ תאכל על כל אחת מהן בפני עצמה?

ואימא "אלה" לחוד, וכל הנך לחודיהו!

אמור שהפסוק חילק את עבירת ה"אלה" משאר העבירות. וכך אמר הכתוב:

"אלה" היא עבירה חמורה בפני עצמה שהארץ תאכל עליה. וכן העבירות "כחוש ורצוח וגנוב, ונאוף פרצו", הם קבוצה אחת חמורה של עבירות. ורק כאשר עוברים על כולן תאכל הארץ!

ומתריצין: **מי כתיב "ופרצו", וכי כתוב יג-ב "ופרצו" בתוספת ו' החיבור?**

והרי אם כוונת הכתוב לומר שכל העבירות הללו הן קבוצת עבירות אחת, היה ראוי לומר "ופרצו" בתוספת האות ו', כדי לחבר

488. ואף הדיינים שאינם בקיאים בטיב גיטין וקידושין וגורמים לאיסור אשת איש, מזיקים